

SLOVENSKÉ
NÁRODNÉ
MÚZEUM

Šperk châtelaine

Andrea Milanová

Edícia
Zamerané
na predmet

Edícia
Zamerané
na predmet

Šperk châtelaine

Andrea Milanová

Slovenské národné múzeum
Bratislava 2026

Obsah

7	Predslov	46	Analýza použitých materiálov
9	Spletité cesty akvizícií šperkov	51	Pátranie pokračuje – heraldická identifikácia použitých rodových erbov
11	Formovanie zbierky	59	Šperk vznešenej dámy
13	Poklady trezorov	66	Doslov
15	Šperk v 19. storočí	68	Literatúra
19	Šperkárstvo na našom území		
25	Châtelaine – zaujímavá história špecifického šperku		
29	Šperk, osobný predmet určujúci náš status		
31	Tajomný châtelaine z trezora		

Predslov

Nie je všeobecne známe, že aj v takých inštitúciách, ako sú múzeá, sa nachádzajú trezory. A častokrát ukrývajú naozajstné poklady. Sú akýmsi fascinujúcim svetom, do ktorého má prístup väčšinou iba kurátor. Ten ho môže nielen obdivovať, ale hlavne skúmať a analyzovať. Šperky, ktoré sú v trezoroch uložené, nesú často pečať pohnutej histórie, ale aj individualitu majiteľov, ktorí ich hrdo vlastnili a s láskou nosili. Bývajú vyrobené z drahých kovov, alebo jedinečných materiálov s pozoruhodným vzhľadom, dnes by sme povedali dizajnom. Každý šperk tak v sebe nesie tajomstvo, svoju vlastnú históriu.

Keď sa takýto artefakt do múzea získava, jeho príbeh nie je vždy známy, väčšinou skôr nie. Po prijatí do múzejnej zbierky zostáva spolu s ostatnými šperkami ukrytý pred zrakmi verejnosti v trezore, až kým príde jeho čas a v celej svojej kráse bude prezentovaný na výstave, kde je jeho jedinečnosť obdivovaná návštevníkmi. Mnohokrát nám však chýbajú informácie o tom, komu daný šperk patril a kde bol vyrobený, dokonca niekedy nevieme ani to, ako presne bol nosený. Po skončení výstavy putuje späť do trezora, nezriedka bez toho, aby sa hlbšie pátralo po jeho príbehu.

Občas sa však v zbierkach múzeí objavajú aj také predmety, ktoré kurátorovi „nedávajú spávať“. Lákajú ho, dráždia jeho zvedavosť, prebúdzajú v ňom skryté vlohy detektíva. Báda v archívoch, študuje v knižniciach, núti dedičov, pokiaľ nejakí sú, aby načreli hlboko do rodovej pamäte, pričom sa snaží o predmete získať čo najviac informácií.

Keď som pred rokmi nastúpila ako kurátorka šperkov do Slovenského národného múzea – Historického múzea (SNM – Historické múzeum), prechádzala som si pútavú zbierku šperku. O máloktorom predmete som mala k dispozícii nejaké podrobnejšie informácie. Mnohé však u mňa vzbudzovali spomenutú zvedavosť. Jedny mali v tajnej schránke

1. Châtelaine bol navrhnutý a zhotovený pre Józefu Máriu Mozsyńsku po jej sobáši s Jozefom Matejom Szembekom medzi rokmi 1842 – 1890, evid. č. UH 1085. SNM – Historické múzeum (S. Okkel)

ukryté pramienky vlasov, ďalšie boli z ľudských vlasov vyrobené, iné zasa ukryvali nápis, meno, dátum či dokonca mincu.

Niekedy stačila prítomnosť erbu, kvalitne prevedeného v emaili, či použité drahé kovy a kamene, zručne spracované vysokým majstrovstvom klenotníka presne tak, ako v prípade châtelainu zo zbierky SNM – Historického múzea (obr. 1). Šperku, ktorý vznikol v období dôležitých politických, ekonomických a hospodárskych zmien 19. storočia a ktorý sa celkove zriedkavo nachádza v zbierkach pamäťových inštitúcií na Slovensku. Aj deväťperličková korunka určujúca grófsky titul, ktorá dopĺňa erb na châtelaine, kládla mnoho nezodpovedaných otázok. Komu predmet patrilo? Čí je ten erb a iniciály? Ako sa k nám šperk dostal?

Všetky tieto otázky naštartovali moju zvedavosť a cestu bádania za poznáním, plnú fascinujúceho dobrodružstva, na ktoré vás spolu so mnou pozývam.